

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.33 (3393) ●

● ЧАЦВЕР, 4 ВЕРАСНЯ, 2014

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭЦЕ: WWW.GOLAS.BY

**Песеннае
шчасце Адама
Русака**
Стар. 3

Скрозь эпохі — на кані
У Музеі сучаснага выяўленчага
мастацтва прайшла персанальная
выстава скульптара Сяргея
Бандарэнкі Стар. 3

Ад шчырага сэрца
Дзеці і іх бацькі ўдзячныя
тым, хто ладзіў на
Вілейшчыне рэабілітацыйна-
аздараўленчую змену
“Вяселья сэрцайкі” Стар. 4

ПАДЗЕЯ

Добрая вестка з Турава

Калі вядомы цяпер вучоны Пётр Лысенка раскопваў гарадзішча над Прыпяццю з аднаго боку, тураўскі хлопчык Аляксандр Швец “даследаваў” яго з іншага. Цяпер жа на карысць Бацькаўшчыны яны папрацавалі разам.

Іван Ждановіч

На пачатку нядаўняй прэс-канферэнцыі ў Нацыянальнай бібліятэцы, прысвечанай факсімільнаму перастварэнню Тураўскага Евангелія, адбылася вельмі сімвалічная сустрэча. Вітаючы вядомага гісторыка Пятра Лысенку, старшыня Апякунскага савета бібліятэкі, кіраўнік Прадстаўніцтва кампаніі Хегох у Беларусі Аляксандр Швец жартаваў: мы ж разам, Пётр Фёдаравіч, у 60-70-я гады капалі старажытнае Тураўскае гарадзішча! Дарма спрабаваў успомніць “калегу” па археалагічных раскопках Пётр Фёдаравіч. Бо капалі, аказваецца, тураўскія хлопчыкі не ў складзе акадэмічнай экспедыцыі. І шмат чаго знаходзілі! Як прызнаўся Аляксандр Іосіфавіч, перад паступленнем ў сувораўскае вучылішча ён перадаў у родную школу ладную скрынку з каштоўнасцямі — у асноўным старыя манеты, у тым ліку і з арабскай вяззю, знойдзеныя па берагах Прыпяці пасля дажджоў ці паводак. На жаль, тых скарбаў цяпер у школе няма...

А вось яшчэ большую каштоўнасць — фрагменты знакамітага Тураўскага Евангелія XI стагоддзя — прызнаны вучоны і колішні тураўскі хлапчук, патомны дрыгавіч па крыві, цяпер ужо былы афіцэр і паспяховы бізнесмэн Аляксандр Швец вярнулі

Фрагменты “Тураўскага Евангелія” вярнуліся на Бацькаўшчыну ў факсімільным выданні

Бацькаўшчыне разам. Чым не прыклад для іншых, як трэба, дбаючы пра свой уласны дабрабыт, спрыяць значным культурна-адукацыйным праектам на супольную карысць!

Як вядома, Тураўскае Евангелле-апракас, ці Тураўскія лісткі — бо з яго захаваліся толькі фрагменты, 10

лістоў—былостворанаўХІстагоддзі, напісанне тэкстаў — кірыліцай. Захоўваецца цяпер гэты ўнікальны помнік беларускай культуры ў бібліятэцы Акадэміі навук Літвы. Гэта, сцвярджаюць спецыялісты, адзін з найстаражытнейшых помнікаў славянскага пісьменства. Цікава,

што знойдзены рарытэт быў у Тураве ў 1865 годзе... у скрыні з-пад вугалю. Рукапіс, адшуканы двума ўдзельнікамі археаграфічнай экспедыцыі, настаўнікамі з Вільні, паступіў у Віленскую Публічную бібліятэку, быў вывучаны і выдадзены. → **Стар. 2**

ВЕСТКІ

Палессе кліча

Этнаграфічны “Летнік на Петрыкаўшчыне” збіраў прафесіяналаў і аматараў беларускай народнай культуры

Летнік на тэрыторыі Петрыкаўскага раёна Гомельшчыны — адзін з цікавых праектаў у плыні Міжнароднага фесту этнакультурных традыцый “Покліч Палесся”. Падрыхтоўка да фесту ідзе поўным ходам. Збіраць напярэдадні фесту ў этналагеры спецыялістаў у галіне аўтэнтычнай народнай творчасці — гэта ўжо традыцыя. Сёлета збіраліся прадстаўнікі навуковых устаноў, ВНУ, устаноў сярэдняй адукацыі — як прафесіяналы, так і аматары. Госці наведалі шэраг вёсак Петрыкаўшчыны, дзе жыўць палескія традыцыі ў песнях і танцах, рамесніцтве, абрадах і гульнях. Даследчыкі сустракаліся з мясцовымі жыхарамі — носьбітамі тых ведаў, каб запісаць іх ды захаваць. Плануецца выданне сабраных матэрыялаў.

Як вядома, на Прыпяцкім Палессі захаваліся рысы самабытнай культуры палешукоў. Унікальнасць рэгіёну прыцягвае ўвагу гісторыкаў, этнографікаў і культуролагаў. Робацца спробы адаптаваць самабытную культуру да сучасных умоў. Дзеля таго і праходзіць этналетнік.

Сёлета фест “Покліч Палесся” пройдзе ў аграгарадку Ляскавічы Петрыкаўскага раёна 13 верасня. Упершыню яму прысвоены статус міжнароднага. Збяруцца прадстаўнікі Гомельскай і Брэскай абласцей, творчыя гурты з краін блізкага замежжа.

ДЫЯЛОГ КУЛЬТУР

Мост, што паядноўвае народы

Мікола Берлеж

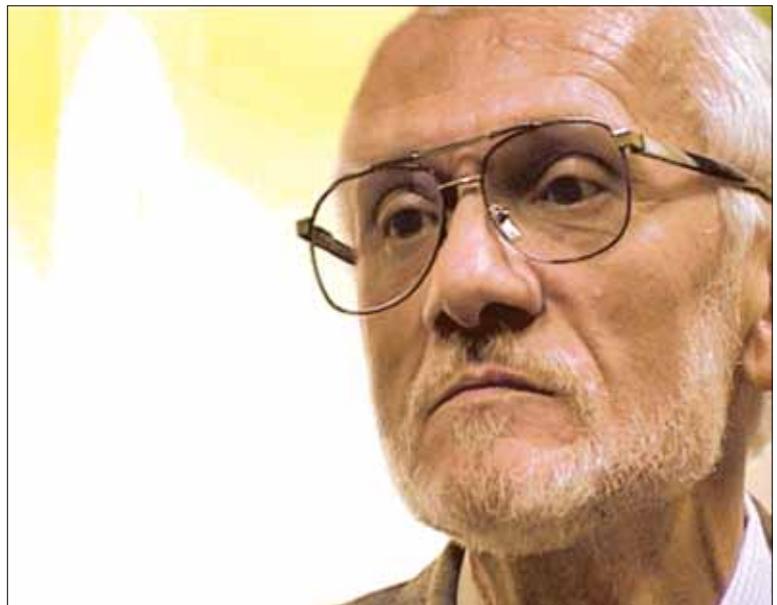
Беларускае і сербскае выдавецтва разам выпусцілі кнігу па-беларуску, за якую вядомы вучоны і перакладчык Іван Чарота атрымаў прэстыжную літаратурную прэмію

Наколькі плённа ладзяцца кантакты між народамі ў сферы культуры — тое залежыць ад многіх ініцыятыў. І найперш — ад шчыравання на гэтай ніве яркіх і таленавітых асоб. У Беларусі ведаюць паўнамоцнага прадстаўніка літоўскай і польскай літаратуры Адама Мальдзіса, заўзятара на ніве беларускай украіністыкі Вячаслава

Рагойшу, перакладчыка з французскай Зміцера Коласа... Шмат яшчэ хто творчыя, жыццёвыя сілы аддае на перастварэнне па-беларуску мастацкіх здабыткаў іншых народаў. Сярод іх і літаратуразнаўца, прафесар Белдзяржуніверсітэта, адначасова і акадэмік Сербскай Акадэміі навук і мастацтваў і член саюзаў пісьменнікаў як Беларусі, так і Сербіі, доктар філалагічных навук Іван Чарота. Сёлета ён адзначаны літаратурнай прэміяй імя Радэ Драінца.

Падзея — з беспрэцэдэнтных: наш суайчыннік — першы замежны грамадзянін, які так уганараваны сербамі. Радэ Драінц — адзін з найцікавейшых пісьменнікаў Сербіі

XX стагоддзя, талент маштабу нашых народных паэтаў Аркадзя Куляшова ці Пімена Панчанкі. Ён нарадзіўся ў 1899-м, памёр у 1943 годзе. Прайшоў аднымі дарогамі са сваім народам у няпростыя часіны. Першая паэтычная кніга Драінца “Сіні смех” выйшла ў 1920 годзе. У 1922-м літаратар заснаваў часопіс “Хіпнос”, у якім і аб’явіў праграму новага паэтычнага кірунку: “хіпнізм”. Затым пабачылі свет яго кнігі “Поезд адыходзіць”, “Бандыт ці паэт”, “Банкет”, “Уліс”, “Чалавек спявае”, “Дыханне зямлі”, “Сад Афрадэты”, “Эратыкон”, “Лірычныя мініяцюры”, “Дзве авантурыстычныя паэмы”... Пасмяротнай сталася кніга “Чорныя дні”. У 1998—99 гады пабачыў свет

Збор твораў паэта ў 10 тамах. Іван Чарота пераклаў зборнік выбраных вершаў Р. Драінца “Пра-

Вучоны і перакладчык Іван Чарота клён неспакою” на беларускую мову. Кніга выйшла ў Бялградзе ў выдавецтве “Ривел Ко”. → **Стар. 4**

ПАДЗЕЯ

Добрая вестка з Турава

(Заканчэнне. Пач. на стар. 1)

У 1868 годзе выйшла хромалітаграфічнае выданне Евангелія, а ў 1869-м — даследаванне тэксту, падрыхтаванае П. Гільтэбрантам. У 1876-м выдалі яго і ў Санкт-Пецярбурзе.

Але ў новым часе — новай тэхналогіі. І цяпер не з апісанняў, а на свае вочы мы можам пабачыць, што гэта такое: факсімільна пераствораныя фрагменты Тураўскага Евангелія. Пададзены яны з грунтоўным, цікава выкладзеным нарысам акадэміка Пятра Лысенкі па тураўскай гісторыі, і па гісторыі яго археалагічных раскопак у Тураве ў тым ліку.

На прэс-канферэнцыі першым слова меў прафесар, доктар педагагічных навук, дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі. Ён падзякаваў Апякунскаму савету бібліятэкі і непасрэдна прадстаўніцтву кампаніі Хегох у Беларусі за тое, што прыхпадытрымцы, дзякуючы руплівым людзям з явіцца на паліцах шэрагу беларускіх бібліятэк такі каштоўны том. “Як вядома, асноўнае прызначэнне Нацыянальнай бібліятэкі — захаванне кніжнай, дакументальнай, духоўнай спадчыны народа, — гаварыў Раман Сцяпанавіч. — Падобныя бібліятэкі ў іншых краінах ствараліся на

падмурку буйных кніжных калекцый, якія зберагаюць нацыянальную спадчыну. Раней і беларускія кнігасховішчы былі, ды яны не ацалелі. І цяпер адна з нашых задач — вяртаць кніжную спадчыну ў Беларусь”.

Аднак вяртаць арыгіналы, што ў час розных гістарычных варунаў “развясліся” на ўсім свеце, практычна немагчыма: амаль усе тыя рарытэты цяпер — у дзяржаўных кнігасховішчах. І нават дзяржаўны нам дзяржавы не аддаюць і не прадаюць такія каштоўнасці. На прыватным рынку іх амаль не знойдзеш. “А вось рабіць факсімільныя копіі сёння магчыма, у гэтым кірунку мы і працуем, — казаў Раман Матульскі. — Ёсць шмат розных праектаў. Найлепш ідзе справа з аднаўленнем духоўнай спадчыны, сведчанні г л ы б о к і х праваслаўных традыцый на Бела-

русі. Першай спробай стала “Слуцкае Евангелле” (канец XVI ст.) — кніга пабачыла свету выдавецтве Беларускага экзарха БПЦ, удзельнікі праекта атрымалі прэмію “За духоўнае адраджэнне”. Нядаўна было перастворана “Полацкае Евангелле” (XII ст.). І вось вяртаецца “Тураўскае Евангелле” — найстарэйшая кніга з вядомых цяпер на Беларусі, што часткова збераглася. Лісты Евангелля кампанія Хегох выкупіла — у лічбавай копіі, з правам друку. Выданне выходзіць з навуковымі каментарамі, кніга вяртаецца на

Бацькаўшчыну тыражом 500 экзэмпляраў, зойме пачэснае месца на паліцах беларускіх бібліятэк. Гэта стала магчымым дзякуючы праекту па факсімільным узнаўленні помнікаў пісьменства беларускай даўніны”.

Кіраўнік Прадстаўніцтва кампаніі Хегох, старшыня Апякунскага савета Нацыянальнай бібліятэкі Аляксандр Швец нагадаў: у параўнанні з той вялікай гісторыяй, што маюць беларусы, друкаваных помнікаў у нас збераглося вельмі мала. Адбылося тое ў сілу розных гістарычных прычын. “Тураўскае Евангелле” — гэта помнік гісторыі нашай краіны па значнасці ніколі не меншы, чым Мірскі замак ці Замак Радзівілаў у Нясвіжы ды іншыя, — упэўнены Аляксандр Іосіфавіч. — Толькі гэта помнік адметны, бо ён — кніжнай культуры. Тыя лісты, што цудам ацалелі ў хвалях часу, дапамагаюць удумлівым людзям глыбей адчуць глыбіні нашай духоўнасці, гісторыі, нашу гістарычную місію. Па сутнасці, гэта — адзін з краевугольных помнікаў нашай гісторыі”.

Аляксандр Швец дадаў, што лічыць за вялікі гонар паўдзельнічаць у такім праекце, бо сам родам з Турава. “Усе добрыя

ІВАН ЖДАНОВІЧ

Так выглядае тэкст з XI стагоддзя

справы — добрыя ў розных плоскасцях і вымярэннях, — па-філасофску заўважыў мецэнат. — Спадзяюся, выданню будзе наканавана доўгае і шчаслівае жыццё. І што кожны, хто пажадае, возьме з яго шмат новага і цікавага. Хацелася б, каб яго патрымалі ў руках школьнікі, студэнты і ўсе, хто цікавіцца беларускай гісторыяй, дбае пра будучыню Бацькаўшчыны”. Асабліваю ўдзячнасць Аляксандр Швец выказаў Пятру Лысенку, які напісаў грунтоўны нарыс у новае выданне.

Працу па перастварэнні фрагментаў Тураўскага Евангелія блаславіў мітрапаліт Мінскі і Слуцкі, патрыяршы

экзарх усяе Беларусі Павел Сапраўдны святаяму назваў завяршэнне працы, што доўжылася амаль 5 гадоў, кандыдат культуралогіі, адказны рэдактар факсімільнага выдання, намеснік дырэктара НБ па навуковай рабоце і выдавецкай дзейнасці Аляксандр Суша. Кніга будзе прэзентавана пад час Дня беларускага пісьменства ў Заслаўі, трапіць на паліцы бібліятэк устаноў навукі, культуры і адукацыі.

Выпуск Тураўскага Евангелія — гэта ўжо другі сумесны праект кампаніі Хегох і Нацыянальнай бібліятэкі: віленскі “Буквар” 1767 года быў перавыдадзены імі супольна двума гадамі раней.

ІВАН ЖДАНОВІЧ

Вучоны Пётр Лысенка — знаўца Тураўскай гісторыі

ГАСПАДЫНЯ-БЕЛАРУСАЧКА

Ёсць у Гданьску гасцінная “Хатка”

А кіруе ёю доктар габілітаваны Алена Глагоўская

Адам Мальдзіс

Як вядома, беларусаў у Польшчы — тысячы, і сярод іх нямала вядомых, сацыяльна праяўленых людзей розных прафесій. У іх ліку і спадарыня Алена, пра якую тут пойдзе гаворка. Але спачатку прывяду ліст, атрыманы ў рэдакцыі. У яго такая перадгісторыя. Напярэдадні Другога фестывалю мастацтваў беларусаў свету мы звярнуліся ў беларускія суполкі замежжа з прапановай вылучыць найбольш вартыя асобы на атрымманне наймення “Гаспадыня-беларусачка”. Што за статус — мы пісалі раней. І вось ліст з Польшчы:

“Паведамяем “Голасу Радзімы”, што мы ўдваіх абзванілі ўсіх сяброў нашага, гданьскага Беларускага культурнага таварыства “Хатка” (за выключэннем двух асобаў, якія выехалі на летні адпачынак). І ўсе прысутныя ў Гданьску гарача рэкамендавалі Алену Глагоўскую ў наданне ёй ганаровага наймення “Гаспадыня-беларусачка”. Можна сказаць: прагаласавалі “за”.

Вось ужо 25 год вядомая вучоная-філолаг нястомна і энергічна кіруе папулярным сярод беларусаў Гданьска, Гдыні ды ўсяго польскага Памор’я культурным асяродкам і заахвочвае да дзейнасці іншых. Яе і наша праца — гэта вечары на розныя тэмы, прэзентацыя кніжак, наладжванне мастацкіх выстаў, сумеснае правядзенне гадавых свят і на працягу

апошняга дзесяцігоддзя — саўдзел у арганізацыі Дзён нацыянальных меншасцяў “Гданьскія біяграфіі”. Да гэтага трэба дадаць навуковыя, выкладчыцкія і журналісцкія дасягненні Алены Глагоўскай. Яна ж належыць да Грамадскага аб’яднання “Міжнародная асацыяцыя беларусістаў”. Таму добра было б, каб цягам 15 гадоў старшыня МАБ, а цяпер — ганаровы старшыня гэтай грамадскай арганізацыі, сталы аўтар “Голасу Радзімы” Адам Мальдзіс дадаў некалькі словаў у падтрымку новай кандыдатуры на намінанцыю “Гаспадыня-беларусачка”.

Анна Сабэцкая, пісьменніца, Часлаў Мекін, чыгуначнік і мемуарыст, г. Гданьск, Польшча”

Дадам хіба толькі тое, што мы са спадарыняй Аленай бачыліся і гутарылі дзясяткі разоў. І на кожным з пяці кангрэсаў беларусістаў у Мінску, і на розных канферэнцыях у Беластоку і Варшаве, ды і ў іншых месцах. Прыязджаю, скажам, на родную мне Астравеччыну ў глухую вёску Ключаны на адкрыццё мемарыяльнай дошкі Казіміру Сваяку — а пані Алена, прыхаўшы за свае грошы, стаіць на сходах, чакае іншых удзельнікаў, каб парадаваць іх невядомымі раней біяграфічнымі фактамі з жыцця паэта і святара. Некалькі разоў бачыліся ў гданьскай “Хатцы”. Сустрэкаліся нядаўна ў Мінску — на беларуска-польскім навуковым форуме ў БДУ.

Алена Глагоўская (першая злева) уручае падарунак школьнаму музею Уладзіслава Сыракомлі ў вёсцы Смольгава Любанскага раёна

Намінантка вядомая як аўтар грунтоўных прац па гісторыі беларускай культуры, беларуска-польскага духоўнага ўзаемадзеяння. Выйшлі яе кнігі “Беларусь 1914-1929 пад наступам палітыкі” (1996), “Беларусы на Гданьскім узбярэжжы” (2003), шматлікія артыкулы ў польскім і беларускім друку. Карыстаюцца поспехам лекцыі Алены Глагоўскай у Гданьскім і Беластоцкім універсітэтах.

3 праграмы Другога фестывалю мастацтваў беларусаў свету я даведаўся, што 14 верасня ў Белдзяржфілармоніі “культуролаг, прафесар Беластоцкага ўніверсітэта” Алена Глагоўская перадаць “у дар

Беларусі архіў прадстаўніка беларускага авангардызму, архітэктара і скульптара Атона Краснапольскага”. Палез у беларускія энцыклапедыі, свае картагэкі: аказалася — няма там такога. Таму паслаў Анне Сабэцкай запыты, а хто ж гэта? І атрымаў пільнае адказам, а ў ім на 15 старонках цікавы артыкул Алены Глагоўскай пра жыхаря Мінска, Вільні і Гданьска, якому належыць аўтарства ў тым ліку і некалькіх неардыннарных дамоў на сённяшняй вуліцы Кірава ў беларускай сталіцы. Так што дзякуючы намінантцы ў гісторыю беларускай культуры вяртаецца з забыцця яшчэ адна значная творчая постаць.

ПОМНІМ

Раскрыжаваныя лёсы

Выстава ў Коласаўскім музеі — пра ваенную пару

Многія ведаюць, што пад час Вялікай Айчыннай вайны Якуб Колас жыў у Ташкенце. Аднак пісьменнік яшчэ раней сам прайшоў ваеннымі дарогамі, удзельнічаў у баях на Румынскім фронце. Увогуле шмат выпрабаванняў выпала на долю беларусаў: нашы землі часта былі ў эпіцэнтры баёў, і лініі фронту праходзілі не проста па тэрыторыі Беларусі — па нашых лёсах і сэрцах. Таму заканамерна, што многія коласаўскія творы звязаны з ваеннай тэмай. Пра тое сведчыць выстава “Дарогамі вайны” ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа. Яна прысвечана 70-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Рукапісныя старонкі твораў, лісты, дакументы, фотаздымкі, кнігі, газеты, асабістыя рэчы... Тут яны расказваюць пра жыццё і творчасць Якуба Коласа і яго блізкіх у гады вайны. Эвакуацыя з Мінска, побыт у Клязьме, ташкенцкі перыяд, вяртанне на Бацькаўшчыну — такія былі яе этапы для пісьменніка. Асобныя матэрыялы прысвечаны памяці сярэдняга сына Якуба Коласа Юрыя Міцкевіча, які прапаў без звестак на фронце, і жонцы паэта Марыі Дзмітрыеўне, якая памерла ў Маскве ў маі 45-га.

Наколькі плённа працаваў Колас-паэт і публіцыст у пару ваеннага ліхалецця, сведчаць зборнікі яго вершаў, выдадзеныя ў гады вайны.

СВОЙ СЛЕД

Песеннае шчасце Адама Русака

На Капыльшчыне, у вёсцы Пясочнае, на радзіме знакамітага музыкі і паэта-песенніка ўрачыста адзначылі 110-я ўгодкі земляка

Іван Іванаў

Шчасце для кожнага — гэта калі дзеці твае знаходзяць правільную дарогу ў жыцці ды бацькоў не забываюць. І для паэта радасць, калі плён тваёй творчасці запатрабаваны, а вершы і песні, у якія ўклаў часцінку душы, жывуць у народзе. Мяркую, ва ўраджэнца вёскі Пясочнае Адама Русака ў жыцці не раз была нагода парадавацца за свае творы. Асабліва за песню “Бывайце здаровы”, музыку да якой у 1936 годзе напісаў яго сябар Ісаак Любан. Некаторы час яе лічылі народнай, фальклорнай — але ўрэшце спадар Адам даказаў сваё аўтарства.

“Бывайце здаровы./ Жывіце багата./ Амыад’язджаем/ Дадому, дахаты...” Песня стала вядомай па Беларусі, яе спявалі па ўсім Саюзе. Ды пайшла яна за межы Бацькаўшчыны па-руску ў перакладзе Міхаіла Ісакоўскага. І верш капыльняніна яму прыпісалі, ды сам Ісакоўскі прызнаў у свой час аўтарства Адама Русака. Наш зямляк змясціў тэкст песні ў сваім першым паэтычным зборніку “На родных палетках”, што падрыхтаваны быў у 1940-м, а выйшаў у 1946 годзе. А пераклад Ісакоўскага з’явіўся ў нумары “Правды” за 1 студзеня 1937 года з прыпіскай: “Песня записана со слов тов. Русака в колхозе “Красный пахарь” Копыльского района Белорусской ССР. Из материалов для тома

Людміла Русак, дачка паэта, знаёміць гасцей свята з бацькоўскаю хатай “Народное творчество”, прісланных в редакцию.”

Згутарак з журналістамі Людмілы Русак, дачкі паэта і музыканта, вядома: Любан і Русак разам вучыліся ў Беларускім музычным тэхнікуме, які яе бацька закончыў па класе скрыпкі ў 1930 годзе. Потым у сяброў было творчае супрацоўніцтва. Капыльнянін далей вучыўся ў Ленінградскай кансерваторыі па класе валторны, быў з 1932 года салістам аднаго з піцерскіх аркестраў, з якім і эвакуаваўся ў вайну ў Арэнбург. Пасля працаваў у Беларускай дзяржфілармоніі. Не стала паэта-песенніка ў 1987-м, пахаваны на могілках роднай вёскі Пясочнае.

Яшчэ звесткі з радаводу паэта. Аказваецца, дзед ягоны быў жанаты

на прыгожай малдаванцы — пэўна, таму такі чарнавалосы і сам Адам Герасімавіч. У бацькі яго быў музычны талент. І сам сялянскі хлопчык з васьмі гадоў зарабляў на хлеб, граючы на скрыпцы.

Гэтыя ды іншыя факты жыцця і творчасці згадваліся пад час урачыстасцяў на Капыльшчыне, дзе адзначалі 110-я ўгодкі Адама Русака. Гаварылі, што песня “Бывайце здаровы” шырока паліцела ў свет дзякуючы спявачцы Ларысе Александрускай, якую аўтары ведалі па вучобе ў музтэхнікуме. Нотны чыставік ёй перадаў кампазітар, і яна праспявала песню на канцэрце для дэлегатаў рэспубліканскага з’езда партыі 15 чэрвеня 1937 года. Раней “Бывайце здаро-

вы” праспявалі Кухараў і Рубінштэйн у прамым эфіры Беларускага радыё. Александруская вывела песню ў людзі: яе голас часта гучаў і на Усесаюзным радыё. Твор упрыгожыў праграму Першай дэкады беларускага мастацтва ў Маскве летам 1940 года. А ў кінафільме “Канцэрт на экране” таго ж года яе спявалі Эдзіт і Леанід Уцёсавы. І ў 1942-м у фільме “Канцэрт — фронту” Уцёсаў яе спяваў. Увогуле ў гады вайны па матывах тэкста і мелодыі з’явілася мноства варыянтаў песні, твор абудзіў сутворчасць найперш франтавікоў і партызанаў. Па словах дачкі Адама Русака, народны артыст СССР, знакаміты кіраўнік хору Рыгор Шырма лічыў, што ўдалая музыка ў песні ёсць найперш заслуга паэта: верш глыбока напеўны, лірычны, кампазітару ўдалося “злавіць” мелодыку. У наш час песню спявалі Іосіф Кабзон, Якаў Навуменка, Надзея Мікуліч, ансамбль “Песняры”.

На паэтава свята на Капыльшчыну выязджалі ўдзельнікі праекта Музея літаратуры і Саюза пісьменнікаў “Літаратурныя падарожжы”. На гэты раз у камандзе былі першы сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі Генадзь Пашкоў, паэт і бард Канстанцін Цыбульскі, рэдактар літаратурных праграм беларускага радыё Галіна Шаблінская, паэтэса Іна Фралова, — расказала супрацоўніца Дзяржаўнага музея гісторыі белару-

Музыка і паэт Адам Русак

скай літаратуры Лідзія Шагойка. — 3 намі была і дачка паэта Людміла Русак — яна знаўца італьянскай мовы, перакладчыца. Дарэчы, Людміла Адамаўна пад час урачыстасцяў перадала футарал ад скрыпкі ў бацькаў музей, а скрыпку збераглі самі землякі. Вельмі сімвалічная дзея. Прыгожым атрымаўся літаратурна-музычны спектакль артыстаў Белдзяржфілармоніі “Без песні я жыць не магу”, прысвечаны памяці Адама Русака. Яго паставіла Зінаіда Феакістава”.

Госці і землякі паэта ўсклалі кветкі на яго магілу, гасцявалі ў хаце ў суседняй вёсцы Малінаўцы, дзе бацькі Людмілы Адамаўны набылі хату пад лецішча. Мясціны там — вельмі прыгожыя, нездарма Адам Русак лічыў Пясочнае, Малінаўку сапраўдным раем, лепшым кутком на зямлі. Цікава прайшла сустрэча літаратараў з вучнямі Песачанскай школы пад назвай “Літаратурнае падарожжа на радзіму Адама Русака”. На імпрэзе былі і вучні Лясноўскай, Слабадакучынскай і Старыцкай школаў. Для гасцей правялі экскурсію па музеі паэта, што дзейнічае пры школе. Пазней дачка паэта расказвала пра бацьку на фоне фотавыставы, што ў фазе Песачанскага Цэнтра культуры і вольнага часу. Упрыгожыла святочную дзею і выступленне народнага аркестра народных інструментаў “Капыльскія дудары”.

ТВОРЦЫ

Скрозь эпохі — на кані

Іна Ганчаровіч

У Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва прайшла персанальная выстава скульптара Сяргея Бандарэнкі

“Конь і яго рыцар” — адчуваеце падтэкст? Не рыцар названы першым... Пабачыць “конныя” працы розных гадоў ад Сяргея Бандарэнкі змаглі мінчане і госці сталіцы. Мяркуючы па тым, як паметэрску адлюстраваны гэтыя жывёліны ў камерных, жанравых, дэкаратыўных і манументальных

скульптурах, як дакладна прыкме-чаны іх станы, мастак відавочна мае да іх пачуццё глыбокай сімпатыі.

Падставай для адкрыцця выставы паслужыла віцебская падзея канца чэрвеня: тады князь Альгерд горда “заехаў” на кані ў самы цэнтр Ратушняй плошчы. І пайшоў вялікі рэзананс па краіне. Стварыў жа помнік Сяргей Бандарэнка, добра вядомы і за межамі Беларусі майстар рэдкага іпалагічнага жанру ў скульптуры. Амаль 35 гадоў ён лепіць з бронзы коней, і верхнікам таксама. Сёння работы аўтара ёсць у прыватных калекцыях і музея

многіх краін, пачалі выходзіць яны і на праспекты, плошчы гарадоў Беларусі.

Мінская экспазіцыя выставы салідная: на двух паверхах. На першым у цэнтры — віртуальная прэзентацыя згаданага помніка князю Альгерду, наводдаль і іншыя коннікі Сяргея Бандарэнкі з розных эпох і сфер дзейнасці. Аўтар скульптур сцвярджае, што “мужчыну ўласціва трымаць у руках стэрно праўлення, а чалавек на кані і ёсць сімвал улады”. Таму ўсе вялікія дзяржаўныя дзеячы гісторыі — ад Міндоўга да Георгія Жукава — у работах Сяргея Бандарэнкі як быццам зрабіліся з канём, які стаў для іх важнай часткай іх мужчынскага свету. Уражвае на выставе і самая вялікая ў Беларусі анімалістычная скульптура Бандарэнкі — конь, які прарываецца скрозь сцяну (кажуць, памер “пралома” тры на чатыры з паловай метры), у жывёліне таленавіта выяўлены сіла, пастава, прыгажосць, надзейнасць.

На другім паверсе экспануюцца работы Сяргея Бандарэнкі, прысвечаныя, мож-

Скульптар Сяргей Бандарэнка за работай

на меркаваць, гэтакім рыцарскім фантазіям. Па бронзавых скульптурах чарапах, драконаў змеі ды жабы павольна выплаўваюць на сушу, пераўтвараюцца ў прамаці Еву, у жанчын. Вось у імя каго здзяйсняюць подзвігі конныя рыцары. Няважна, хто яна — працаўніца, маці, муза ці збіральны вобраз апякункі цялесных уцех... Важна, якое месца ў мужчынскім

свецце займае жанчына. Мяркуючы па экспазіцыі, у свеце Сяргея Бандарэнкі — далёка не апошняе. Так што не толькі жывыя і гарачыя скакуны робяць рыцара героем...

Як сказаў аўтар на развітанне тым, хто прыйшоў на сустрэчу з ім: “Не варта шукаць асаблівы сімвалізм у тым, што выстава праходзіць у год Сіняга Князя па ўсходнім календары. Тэма прыгажосці князя як дасканалага стварэння прыроды і вобраз верхніка-пераможцы, верхніка-рыцара — яны актуальныя былі і будуць з тае пары, як чалавек тры з паловай тысячы гадоў таму асядлаў дзікага князя”.

ДАВЕДКА ГР

Сяргей Бандарэнка — карэнны мінчанін, 58 гадоў. Вучыўся ў Беларускай тэатральна-мастацкай інстытуце, практыкаваўся ў творчых майстэрнях Акадэміі мастацтваў СССР у Мінску, вучань народнага мастака СССР скульптара Заіра Азгура. Першыя працы Бандарэнкі экспанаваліся на Сусветнай выставе ЭКСПА ў 1972 годзе ў японскім горадзе Сапара. З 1985-га — член Беларускага саюза мастакоў, з 2003-га — ганаровы член Кітайскай акадэміі мастацтваў. Працуе пераважна з бронзай, ёсць творы з дрэва і керамікі. Працы экспанаваліся ў Вялікабрытаніі, Германіі, Нідэрландах, Расіі, Францыі, іншых краінах.

МІЛАСЭРНАСЦЬ

Ад шчырага сэрца

Дзеці і іх бацькі ўдзячныя тым, хто ладзіў на Вілейшчыне рэабілітацыйна-аздараўленчую змену “Вясёлыя сэрцайкі”

Іван Іванаў

У адным з нядаўніх нумароў мы паведамлялі, што ў чарговы раз сёлета на Вілейшчыне прайшла 12-дзённая рэабілітацыйна-аздараўленчая змена для больш чым сарака дзяцей і падлеткаў, якія маюць складаныя прыроджаныя загані сэрца, перанеслі аперацыі. У дзіцячым рэабілітацыйна-аздараўленчым цэнтры “Надзея” яны змаглі пажыць без абмежаванняў у актыўнасці, займаліся творчасцю, шмат гулялі.

У працяг тэмы прэс-сакратар Беларускага дзіцячага фонду Юлія Капцэвіч паведала, што ў праграму рэабілітацыі ўваходзіць і псіхалагічная падтрымка ды суправаджэнне кожнага дзіцяці і групы ў цэлым. Штодзень у адпаведнасці з узростам праходзілі сустрэчы, гульнівыя заняткі з псіхалагам. Былі індывідуальныя сустрэчы і кансультацыі. Прычым абавязкова ўвечары ўсе збіраліся разам, дзяліліся ўражаннямі і эмоцыямі ад пражытага дня. Конкурсы, гульні, шоу, інсцэніроўкі бурна абмяркоўваліся, бо многія з іх дзеці самі і рыхтавалі. Заняткі ў творчых гуртках, экскурсіі ў Вілейку, заключнае вогнішча з пікніком, гульнямі ды карагодамі — усё гэта пакінула незабыўныя ўражання.

“Мы ўдзячны ўсім артыстам беларускай эстрады, хто паўдзельнічаў у дабрачынным канцэрце і прыехаў у “Надзею” на сяброўскую сустрэчу, — напісала Юлія. — А былі гэта Вольга Субота, Святлана Агарвал, Арцём Сарока, Андрэй Шумак. Тады ж прайшоў паказ моднай калекцыі дзіцячага адзення ад студыі “Мадмуазель Адры” пад кіраўніцтвам Нінэль Аракелян, вядучымі свята былі Святлана Статкевіч і Алена Дамарацкая. А на завяршэнне дзеці разам з артыстамі селі за салодкі стол. Важна, што кожны ўдзельнік праекту “Вясёлыя сэрцайкі” атрымаў падарунак ад артыстаў, ад студыі “Мадмуазель Адры”, кіраўнікоў кампаній “ЦентрО-Обувь.бу”, “Лазер Графікс” ды іншых.

Здымак на памяць пра змену “Вясёлыя сэрцайкі”

Такая ўвага вядомых людзей, у якіх добрыя сэрцы, таксама лечыць...”

У аздараўленчым цэнтры многія дзеці і падлеткі змаглі зрабіць нешта ўпершыню: адны — праехаць на ровары, другія — прайсці да возера пешшу. Хтосьці ўпершыню стаў капітанам каманды ці ў першы раз выйшаў на сцэну. Вось што казалі самі ўдзельнікі праекта, калі ён заканчваўся. Марына, 15 гадоў: “Галоўнае тут — гэта нашы зносіны, сяброўства, людзі, якія вакол нас, і яшчэ — свабода выбару заняткаў”. Аліна, 14 гадоў: “Хацелася ўсё паспрабаваць, каб потым не шкадаваць пра страчаныя магчымасці. Я спачатку саромелася, а потым зразумела, што выдатна знаёміцца з хлопцамі, удзельнічаць у конкурсах, пераўвасабляцца, быць смялейшаю. Гэта іншым дае прыклад і зарад энергіі”. Ігар, 15 гадоў: “Мяркую, тут мы сталі трошкі іншымі: больш кантактнымі і смелымі, цікавімся ўсімі падзеямі, мы творча актыўныя і згуртаваныя, мы сама-

стойныя і ўмеем адзін другога падтрымаць”. Жэня, 12 гадоў: “Шмат хто з нас прыехаў упершыню на адпачынак без бацькоў. Спачатку было цяжка і сумна... А цяпер не хочацца ехаць дадому: гэтак мы пасябралі і сталі адной вясёлай сям’ёй! Мы купаліся ў возеры, гулялі па лесе, удзельнічалі ў конкурсах, спявалі ўсе разам, былі спартыўныя гульні, равары, аздараўленчыя працэдуры і нават трэнажорная зала. Таму я вельмі хачу яшчэ раз сюды прыехаць”.

Ад імя бацькоў ўдзяцей і падлеткаў, якія адпачывалі, аздараўляліся, вучыліся паўнацэнна жыць, пераадоўваць праблемы са здароўем вось што сказала “мама Святлана”: “Мой хлопчык упершыню адпачываў самастойна, без нас, бацькоў. Для мамы заўсёды няпроста даверыць сваё дзіця іншым дарослым. Я непакоілася за сына, але ён справіўся! Пасябраваў з іншымі хлопцамі, столькі ўсяго цікавага паспрабаваў, удзельнічаў у конкурсах і віктарынах. Калі

Тут можна жыць інакш

сын раскавае цяпер пра “Вясёлыя сэрцайкі”, у яго вочы свеціцца радасцю. А галоўнае, што ён быў з іншымі дзецьмі разам, не звяртаючы ўвагі на хваробу. Ён адпачываў, як любы іншы хлопчык у яго ўзросце. Вялікі дзякуй усім, хто даў магчымасць нам, бацькам, убачыць, што нашы дзеці могуць жыць інакш!”

Нагадаем, што праект “Вясёлыя сэрцайкі” — гэта плён намаганняў супрацоўнікаў Беларускага дзіцячага фонду, кардыёлага і псіхолога. Ён праходзіць пры пастаянным удзеле высокакваліфікаваных спецыялістаў. Таму і з’яўляецца надзея на паўнацэннае жыццё ў тых, хто звычайна жыве з асцярогай і аглядкай на здароўе: амаль тры чвэрці ўдзельнікаў праекта перанеслі складаныя аперацыі са спыненнем сэрца. І таму для іх недаступныя, па сутнасці, звычайныя дзіцячыя радасці. Пакуль такая змена — адзіная ў краіне. З часам, спадзяемся, каштоўны досвед будзе пашырацца.

ВЕСТКІ

Кедры растуць пад Веткаю

Рыгор Арэшка

Ураджай арэхаў з беларускіх кедраў у Гомельскай вобласці, што знялі і сёлета, усяляе надзею: эксперымент будзе мець працяг

Прамысловыя плантацыі кедраў у Беларусі? Гаварыць пра такое пакуль рана, аднак адаптаваны да ўмоў усходняга Палесся насенны матэрыял ужо ёсць. Пра тое паведамляла “Беларуская лясная газета”, пісала і газета “СОЮЗ”. Супрацоўнік Веткаўскага спецлеса Іван Гарэлікаў лічыць, што і проста выгадаваць сібірска кедраў у нашым клімаце складана, а сабраць плады — выпадак унікальны.

Невялікі кядроўнік з’явіўся на Палессі па ініцыятыве Генадзя Асанава. Сібірак-шахцёр з Кемераўскай вобласці перасяліўся з сям’ёй жыць на радзіму жонкі-беларускі. У 70-я пераканаў навукоўцаў з Маскоўскага лесатэхнічнага інстытута: трэба папрабаваць прыжывіць “сібіракоў” у Беларусі. І атрымаў ад іх насенне сасны карэйскай, стланіка кедравага і сасны сібірскай. Высадзіў у сваім агародзе ў вёсцы Мар’іна Добрушскага раёна, дзе тады жыў і працаваў. Усходы з’явіліся ў 1977-м, а саджанцы, па словах пенсіянера, перасадзілі на ўскраіну вёскі Пабужжа Веткаўскага раёна.

Першыя арэхі з’явіліся праз 33 гады пасля высадки кедраў — у 2010 годзе. Па словах спецыялістаў, гэта важная падзея для лясной гаспадаркі Беларусі. Кядроўнік на Палессі — гэта 22 дрэвы вышынёй пад 17 метраў, прыкладна на 20 сотках зямлі, даюць кілаграмы па два арэхаў. На жаль, з-за шкодніка, так званай шышкавай агнёўкі, частка ўраджаю губляецца. Асаблівы ўрон ад гэтага быў летась. І спецыялісты маюць намер пазмагацца з дармаедам. Гэта важна для таго, каб эфектыўна вырошчваць кедры ў далейшым. Веткаўскія кедры — гэта ўсяго толькі “доследны аб’ект”. Самае ж галоўнае — што кедры ў нас растуць! А насенне, якое ўжо адаптавана да ўмоў жыцця ў паўднёвым Палессі, можа быць і ў наступныя гады. Сам жа кедравы гай лягася ў перспектыве можа стаць унікальным прыродным кутком, дапоўніўшы стварэння на тэрыторыі лясніцтва дэндраары.

ДЫЯЛОГ КУЛЬТУР

Мост, што паядноўвае народы

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Выданне ажыццёўлена сумесна з Выдавецкім домам “Звязда”, што і пазначана ў выхадных дадзеных. Такое супольнае ўзнаўленне нацыянальнай класікі агульнымі намаганнямі — сведчанне дружбы і міжславянскімі літаратурамі, і міжвыдавецтвамі Сербіі ды Беларусі. А ў Мінску Выдавецкі дом “Звязда” выдаў раней па-беларуску зборнік вершаў Слабодана Вуканавіча, кнігу казак Грозданы Олуіч. Сербскія пісьменнікі Прэдраг Кіюк, Слабодан Ракиціч, Невена Вітошавіч, Ліліяна Хаб’янавіч Джуравіч бывалі ўдзельнікамі мінскіх крулых сталю

“Масгацкая літаратура як шлях адзін да аднаго”: яны ладзіліся Міністэрствам інфармацыі, Саюзам пісьменнікаў Беларусі ды Выдавецкім домам “Звязда”.

Плэн зробленага Іванам Чаротам асабіста для прадстаўлення сербскай культуры, літаратуры ў Беларусі, Расіі, увогуле ў славянскім свеце ўражае: Іван Аляксеевіч пераклаў больш за 1000 твораў! Асобнымі кнігамі дзякуючы яму пабачылі свет на беларускай і рускай мовах паэзія, проза, публіцыстыка Патрыярха Сербскага Паўла, свяціцеля Нікалая Веліміравіча, прападобнага Юсііна Попавіча, Марка Ямаркавіча, Іва

Андрыча, Браніслава Нушыча, Добрыцы Чосіча, Нэвены Вітошавіч, Зорана Гаўрылавіча, Грозданы Олуіч, Джорджа Нікаліча, Моміра Лазіча, Ліліяны Хаб’янавіч Джуравіч, Бена Зупанчыча ды іншых. Наш суайчыннік заснаваў серыю “Сербскае багаслоўе XX стагоддзя”, у якой пабачыла свет каля чатырох дзясяткаў кніг. Сярод сербскіх узнагарод лаўрэата прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь “За духоўнае адраджэнне” Івана Чароты — ордэн Святога Савы III ступені, Залаты знак Культурна-асветнага таварыства Сербіі, медаль “За заслугі”.

Віншуючы перакладчыка і ву-

чонога з атрыманнем прэстыжнай сербскай прэміі, я спытаўся ў Івана Аляксеевіча: як ён ацэньвае стан беларуска-сербскіх культурных стасункаў? Ён адказаў: “Мне прыемна, што ўсё болей і болей гэтае пытанне хвалюе і нашу амбасаду ў Бялградзе. Дыпламаты бачаць, што літаратура — той мост, што паядноўвае народы. Цяпер па ініцыятыве беларускага пасольства ў Сербіі рыхтуецца кніга, дзе будуць змешчаны выказванні нашых пісьменнікаў пра Сербію і

выказванні сербскіх майстроў слова — пра Беларусь. І гэты праект супольны: у выданні кнігі прыме ўдзел і Выдавецкі дом “Звязда”. Задуманы іншыя добрыя справы. Новыя пераклады сербскай паэзіі ды прозы падрыхтаваныя і мною асабіста. Найперш — для часопіса “Польмя”, дзе з прыязнасцю ставяцца да славянскіх літаратур”.